

“HAYAT KAYNAĞINIZ OLAN “DİN”E İCABET EDİNİZ!”¹

Cenâb-ı Hakk insanı, sadece kendine (Allah’a) kulluk etmesi için yaratmıştır.² Kulluk için yaratılan insanın dünyada başıboş bırakılamayacağı da açıktır.³ Bu yüzden insan, yaratılanların da en şerefli olarak dünyaya getirilmiştir.⁴ Ancak bu değeri korumasını da insanın Allah’a olan kulluğuna bağlamış (Bakara, 2/13, 18; A’raf, 7/179; Tîn, 95/5, 6; vd.). Onun için insana gerek haysiyetini koruması ve gerekse iki cihanda bahtiyar olması için bir hayat iksiri sunmuştur. Bu hayat iksiri hiç şüphesiz, aşağıda genişçe yer verileceği gibi, Rasulüllah (s.a.v.) Efendimiz’in getirdiği risâlettir. Bu hususla ilgili olarak Kur’an-ı Kerim’de yer alan bir ayet-i kerime şöyledir:

"يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ ۖ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ." (أنفال: ٢٤).

“Ey iman edenler, (O) Peygamber sizi, (manen ve maddeten) diriltecek olan şeylere (dine, emir ve yasaklara, ilme, cihada) davet ettiği zaman, Allah’a ve O Peygamber’e icabet edin! Bilin ki Allah, gerçekten kişi ile kalbi arasına girer (her şeyine hâkim olur, canını alır). Ve siz, muhakkak O’nun huzurunda toplanacaksınız.” (Enfal, 8/24; Kehf, 18/29).

Ayet-i kerimede açıkça görüleceği üzere Allah Teâlâ, biz kullarını, Rasulü (a.s.)’nün davet ettiği yola, yani Allah ve Rasül’ün getirdiği risâlete icabet etmemizi emretmektedir. Davet edilen bu yolu da bizi diriltecek olan “hayat kaynağımız” olarak nitelemektedir.

Tabiûnun büyük müfessirlerinden Mücahid, ayeti kerimedeki “hayat veren şey”den maksadın, “Hakk” olduğunu söylemiştir.⁵ Buradaki Hakk’tan maksadın da Allah Teâlâ’nın ahir zaman Peygamberi (a.s.) Efendimiz’in getirdiği Kur’an ve Sünnet kaynaklı risâlet/İslâmiyet olduğu açıktır.⁶ (Bkz. İsrâ, 17/81; Nur, 24/25; Fussilet, 41/53; Ahkâf, 46/30; vd.).

Tâbiûnun bir diğer büyük müfessiri Katâde, ayeti kerimedeki “hayat veren şey”den maksadın, içerisinde kurtuluş, bekâ ve hayat olan “Kur’an” olduğunu;

¹ “Ateşe Üşüyen Cırcır Böcekleri ve Kelebekler Hadis-i Şerifi Bağlamında Alınacak Dersler” başlıklı yazımızın bir bölümünün geliştirilmesi suretiyle oluşturulmuş yazıdır.

² Ayet-i kerimenin meâli şöyledir: **“Ben, insanları ve cinleri ancak bana kulluk etmeleri için yarattım.”** (Zâriyat, 51/56).

³ Mü’minûn, 23/115; Kıyâme, 75/36.

⁴ İsrâ, 17/70; Tîn, 95/4; vd.

⁵ İbn Kesîr, Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm, II/297.

⁶ Cenâb-ı Hakk’ın kendisinin de “Hakk” olduğu hususu ayrıdır. (Bkz. En’am, 8/62; Yûnus, 10/30, 32; Kehf, 18/44; Tâhâ, 20/114; hac, 22/6; vd.)

tâbiundan bir diğere önemli müfessir Süddî ise “hayat veren şey”den maksadın “İslâmiyet” olduğunu söylemiştir. İbn İshak’ın Abdullah b. Zübeyr (r.a.)’e dayanan rivayetinde gelen haberde ise, ayeti kerimedeki “hayat veren şey”den maksadın, (Müslümanları) zilletten kurtarıp şerefyâb eden, zafiyetten sonra kuvvetli kılan ve düşmanın tasallutundan kurtaran “harb/cihad olduğu ifade edilmiştir. (İbn Kesîr, Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm, II/297).

O halde, Resulullah Efendimiz (s.a.v.)’in getirdiği din/risâlet, insanları cehennem ateşinden korumak ve onlara cenneti kazandırmak için Allah Teâlâ tarafından Peygamberi (a.s.) vasıtasıyla gönderilmiş hidayet kaynağıdır. Bu dinin, iman esasları vardır, mükelleflere yüklediği emir ve yasakları vardır. Bu dine iman edip itaat eden kimse “hayat” bulacak, dünya ve ahirette mutlu ve bahtiyar olacaktır (Yunus, 10/62-64, vd).

Demek ki, Allah’ın indirdiği Kitap’ta, gönderdiği Rasul’ün sünnetinde insanlık için “hayat” vardır. Burada sözü edilen “hayat”, insanın özüne ve ruhuna yakışan, dünya ve ahirette onu bahtiyar edebilecek olan ve ruhen (bazen de madden) diri kılacak hayattır. O hayatı kazandıracak olan “din”, son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimiz’le gönderilen “İslâmiyet”tir. Bu din, kıyamet öncesi gelen ve önceki dinleri de yürürlükten kaldıran son dindir. Kur’an-ı Kerim’e göre insanlık, şeref ve haysiyetini ancak bu dinin getirdiği değerlerle koruyabilir (Bkz. A’raf, 7/179; İsrâ, 17/70; Furkan, 25/44; Tîn, 95/4-6).

Dolayısıyla, bu kaynaktan içmeyen, dünyada da ahirette de -Allah korusun-bedbaht olur (Zümer, 39/25, 26). Kalplerin maneviyata karşı kaskatı kesilip duyarsız hale geldiği hal, ruhen ölü hayattır ki, bu durum Allah katında “sapıklık” olarak ilan edilmiştir (Zümer, 39/22). Dinden yüz çevirmenin getireceği kötü akıbetten söz eden yazımız için <https://ahmetgelisgen.com/Makale-Detay.aspx?ID=264#20230311190730> linkini tıklayabilirsiniz.

Bir şeyi yaratan (yoktan var eden), onu en iyi tanıyan olarak, elbette onun hakkında da en elverişli ve en yararlı kuralları (dini) vaz’ eden olacaktır. Aynen bir mühendisin, icat ettiği makinanın kullanma talimatını en iyi yazabilecek kimse olması gibi. Bundan dolayı Allah ve Rasulü’nün yaşanmasını emrettiği “din”, insan için “hayat” kaynağı olacaktır. Aksi halde durum, makınayı icat edenin yazdığı kullanma kılavuzunu ihmal edilmesi sonucuna benzeyecektir ki, o sonuç makinenin yatak sarmasıdır... Öyleyse, insanı yaratan Allah Teâlâ onu en iyi tanıyan ve bilen olduğuna göre (Hicr, 15/86; Müminûn, 23/17; Yâsin, 36/81, Mülk, 67/14. Bkz. Nahl, 16/17),⁷ insan hakkında en iyi

⁷ Mülk, 67/14: “*Yaratan (yarattıklarını) bilmez mi? O her şeyi incelikleriyle bilendir, her şeyden haberdardır.*” Ayet-i kerimeye, “*Yaratan bilmez mi*” ve “*O yarattıklarını bilmez mi*” şekillerinde meal verilmiştir. Her ikisi de doğrudur ve her iki anlam da birbirini tamamlamaktadır.

Hicr, 15/86: “*Şüphesiz ki senin Rabbin, kemaliyle yaratan ve (her şeyle birlikte, yarattığının halini de) kemâliyle bilen kendisidir.*”

hayat kurallarını ortaya koyma yetkisi de O'na ait olacaktır. Dünyada bu gerçeği anlayamayan insan, ahirette mutlaka anlayacak fakat, bu geciken uyanışın artık bir faydası olmayacaktır. Zira orası, zaten sırların ortaya döküldüğü alemdir. (Bkz. Şuarâ, 26/88; Kâf, 50/22; Kıyâme, 75/28, 29; Târık, 86/9; vd.).

Öte yandan, Allah Teâlâ kâfirlere dünyada mühlet verip bir sıkıntı da vermeyebilir! Yani, Hz. Peygamber (a.s.)'ın getirdiği risâleti kabul etmedikleri halde kâfirler, dünyada varlıklı ve iyi bir hayat yaşayabilirler, Allah Teâlâ buna müsaade edebilir. Nitekim şu ayeti kerimeler bu hususa işaret etmektedir:

“Sakın, Allah’ı zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma! Sadece Allah, onları, korkudan gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne erteliyor.” (İbrahim, 14/42).

“(Ey Rasûlüm!) Sakın ola, onların malları ve çocukları seni imrendirmesin! Çünkü Allah bunlarla, ancak dünyada hayatında onların azaplarını çoğaltmayı ve onların kâfir olarak canlarının çıkmasını murad etmektedir.” (Tevbe, 9/55).

“Onun için, o kâfirlere mühlet ver; onlara az bir zaman tanı!” (Târık, 86/17).

“Dünya müminin zindanı, kâfirin cennetidir” (Müslim, Zühd, 1, No: 2956) hadisi şerifinde belirtmek istenen anlamın bir yüzü de budur. Bu hadis-i şerifte sözü edilen **“müminin zindanı”**, hakiki zindan anlamına değil, dini emir ve yasaklarla yükümlülüğün getirdiği sınırlılıktır. Yani, mümin kimsenin dünyada her şeyi ve her fiili keyfince işleyememesidir. Bunun yanında, müminin dünyada çeşitli musibetlerle sınanması da (Bakara, 2/155) **“zindan”** kavramının ifade ettiği anlamlardandır. **“Müminin zindanı”** ifadesinin diğer bir anlamı ise, dünya hayatının cennet hayatına kıyasla adeta zindan gibi olmasıdır. Yani, mümin dünyada ne kadar bahtiyar bir hayat sürerse sürsün, ahiretteki güzelim cennet hayatı yanında bu hayat bile zindan gibi kalacaktır.

Şunu da belirtelim ki, bazen Allah Teâlâ dünyada kâfire mühlet vermeyebilir de! Aksine, haddi aşan ve Müslümana ve dünyaya zararı dokunan kâfir ve zalimlere henüz dünyadayken de azabını indirebilir. Kâfirler hakkında söz konusu olabilecek bu peşin cezanın gayesi kâh Müslümanları ve insanlığı onların zulüm ve zararından korumak kâh da tövbe edip iman ve istikamete dönmeleri beklentisidir (Secde, 32/21).

Mümin ise, dünyada Allah’ı ve ahireti unutup istikametten saptığında, çoğu zaman musibetle uyarılır ki, dünyada iken tövbe etsin de ahirette azaptan kurtulsun veya imansızlığa kadar varabilecek serkeşlikten dönsün diye! Ancak her musibetin, mutlaka günahlar dolayısıyla olduğu söylenemez. Zira Allah, sırf imtihan (deneme) ve ahiretteki derecesini yükseltme amacıyla da mümine musibet verebilir. O halde, ne sebebe dayalı

Müminûn, 23/17: **“Biz yaratılanlardan (yaratmadan) habersiz değiliz.”**

Yâsin, 36/81: **“Gökleri ve yeri yaratan, onlar gibisini yaratmaya kâdir değil midir? Elbette kâdirdir. Çünkü o her şeyi yaratan ve her şeyi (yarattıklarını da) hakkıyla bilendir.”**

Nahl, 16/17: **“Hiç, Yaratan, yaratmayan gibi olur mu?”**

olursa olsun, musibet her halükârda mümin için rahmet olur. (Musibetin sebep ve hikmetleri hakkında bkz. <https://www.ahmetgelisgen.com/Makale-Detay.aspx?ID=153>).

Küfür içerisinde ölüp giden kâfir için ise, dünyadaki cezanın dışında bir de ahiret azabı vardır. Ahiret azabının ilk basmağı kabir azabı, ebedî olanı ise diriliş ve hesaptan sonraki cehennem hayatıdır (Secde, 32/21). Dolayısıyla, kâfire dünyada verilen ceza, onun küfrüne kefarete de olmaz. Bu, Allah'ın yurdunda ona isyan etmenin ve onun nimetlerine karşı nankörlüğün getirdiği bir cezadır. (Bkz. Nûr, 24/63).

Allah ve Rasulü'nün getirdiği uyarı ve irşada kulak asmayıp helâl ve haramı gözetmeyen insanların hali de ne yazık ki ateşe hücum edip helâk olan kelebeklerin hali gibi olacaktır.⁸ Pek tabii ki, İslam itikadına göre kâfir (ve münafıklar) cehennemde ebediyen kalacaklardır (Bakara, 2/81, 217, 257, 275, Ali İmran, 3/116; A'raf, 7/36; Yunus, 10/27; Ra'd, 13/5; Mücadele, 58/17; vd.). Bunun yanında Allah Teâlâ, münafıkların, iki yüzlülükle Müslümanlara verdikleri zararlardan dolayı cehennemde en alt tabakasında olacaklarını da haber vermiştir (Nisa, 4/145). Tövbe etmeden veya günahları bağışlanmaksızın imanla ölen müminler ise, günahları nispetinde cehennemde azap gördükten sonra mutlaka cennete girecekler (Buharî, İman, 15; Rikâk, 51; Müslim, İmân, 304, No: 184) ve ebediyen orada nimetleneceklerdir (Bakara, 2/82; Fussilet, 41/30-32; Beyine, 98/8).

İmanı ve imansızlığı, haram ve helâli bildikleri halde tersine amel edenlerin durumu, belki de hiç bilmeyenlerden daha acıklı olacaktır. [Bkz. Rûm, 30/41; Secde, 32/21; Câsiye, 45/23; Zuhuf, 43/48. İlim ehlinin sorumluluğu için bkz. <https://ahmetgelisgen.com/Makale-Detay.aspx?ID=164#20230311190346> ; İmanı muhafazanın şartları için bkz. <https://www.ahmetgelisgen.com/Makale-Detay.aspx?ID=35#20230311109>).

“ALLAH KUL İLE KALBİ ARASINA GİRER!” NE DEMEK?

Yukarıdaki ayet-i kerimenin (Enfal, 8/24) ikinci kısmında Mevlâmız, “... *Bilin ki Allah, gerçekten kişi ile kalbi arasına girer (her şeyine hâkim olur, canını alır). Ve siz, muhakkak O'nun huzurunda toplanacaksınız*” buyurdu.

Görüldüğü gibi ayeti kerime, Allah (c.c.)'nin, kul ile kalbi arasına girdiğini açıkça haber vermekte, en sonunda da mutlaka O'na döndürüleceğimiz, yani kıyamet gününde hesap vermek için O'nun huzuruna çıkartılacağımız bildirilmektedir.

Bu noktada, “*Allah'ın, kul ile kalbi arasına girmesi*”nin ne anlam ifade ettiği hususu önem arz etmektedir. Hâkim'in rivayetinde gelen mevkuף habere göre İbn Abbas (r. anhümâ) ayetin bu bölümünü, “*Allah Teâlâ'nın mümin ile küfür arasına, kafirle de*

⁸ Hadis-i şerifte Rasulullah (s.a.v.), kendi tebliğ ve irşat konumunu, ateşe üşüşen kelebek ve cırcır böceklerinin ateşe düşmelerini engellemeye çalışan bir adama benzetmektedir. Hadisi şerifin orijinal metni için, “*Ateşe Üşüşen Cırcır Böcekleri ve Kelebekler Hadis-i Şerifi Bağlamında Alınacak Dersler*” başlıklı yazımıza bakınız.

iman arasına gireceği” şeklinde açıklamıştır. İbn Kesir; Mücahid, Said b. Cübeyr, İkrime, Dahhâk, Ebu Sâlih, Atıyye (el-Avfî), Mukâtil b. Hayyan ve Süddî'nin de aynı görüşte olduklarını haber verir. (İbn Kesir, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, II/298).

Bu açıklamalardan, kulun hidayetinin veya sapıtmasının, mutlak olarak Allah'ın elinde olduğu anlamı kesinlikle çıkarılmamalıdır. Aksine; kul, kendi akıl ve iradesiyle hidayeti veya -Allah korusun- sapıklığı tercih eder, Allah da kulun seçtiğini yaratır. Bu açıklamaların anlamı kısaca budur. Çünkü imtihan dünyasında kul, gücünün yettiği alandaki tercihinden ve bu tercihi istikametindeki fiilinden sorumludur. (Bkz. Sâbûnî, el-Bidâye fî Usûli'd-Dîn, s. 125, 133; Aliyyülkârî, el-Fıkhü'l-Ekber, s. 119-121; A. Arslan Aydın, İslam İnançları, s. 363; Şerafettin Gölcük, İslâm Akaidi, s. 177, 178; Ş. Gölcük-S. Toprak, Kelâm, s. 200).

“Allah, gerçekten kişi ile kalbi arasına girer” (Enfal, 8/24) ayetinin anlamıyla ilgili olarak Elmalî'lı merhum da Tefsiri'nde şunları söylemektedir (Kolayca anlaşılabilmesi için Müellif'in ifadelerini vülgarize ederek aktarıyoruz):

“(Allah) ona (kula), kalbinden, kalbine ondan daha yakın, daha hâkimdir. Ondakini gönlünden, gönlündekini ondan daha iyi bilir ve ona yakından hâkim olup sahip olur. Kudreti o kadar etkilidir ki, yalnız kişi ile başkasının arasını değil, onunla kalbi arasını da gerer, hisseden “ene” ile hissedilen “ene”yi birbirinden ayırır. İnsanı bir anda gönlündeki emellerinden mahrum ediverir. Kanaatlerini zevklerini değiştirir. Onunla kalbinin arasını öyle ayırır, öyle açar ki, birbirinin zıddı kesilir. İnsanın kendini, kendine hasım/düşman eder. Kişi ile kalbinin arasına öyle girer ki, aklını elinden alıverir; bütün şuurunu çekip alıverir. Kendi kendini duymaz ediverir. Nihayet canını alır, öldürür. Bunun için, Allah sizinle kalbiniz arasına perde çektiği ve ölüme davet ettiği vakit, icabet etmemeye ve onun hükmüne karşı koymaya imkân bulamazsınız ve bir an sonra başınıza ne geleceğini bilemezsiniz.

*O halde, kalbinizle aranız açılmadan, canınız elinizden alınmadan, fırsat elinizde iken, Allah'ın Rasulü size hayat verecek, ebedi hayata yükseltecek ilim veya amel (gibi) herhangi bir şeye davet ettiği zaman, ihmal etmeyip **istekle** icabet ediniz. Ve şunu da biliniz ki, (her halde en mühim mesele) **“وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُخْشَرُونَ”** / siz her halde ona hasrolunacaksınız (onun huzurunda toplanacaksınız) da amellerinizin mertebesine göre cezasını/karşılığını çekeceksiniz. Binaenaleyh, ‘kalbimizden, canımızdan ayrılırsak ne olur’ demeyiniz de itaat ve icabet etmemekten sakınınız.” (Elmalî'lı, M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, IV/2386, 2387).*

Evet, demek ki Allah Teâlâ'nın verdiği nimetler, onun gösterdiği yolda ve onun emrettiği şekilde kullanılmazsa, o emanetler Allah'ın yolunda kullanılmazsa, Allah onları elimizden alıveriyor; hatta aleyhimize çevirebiliyor, Allah muhafaza eylesin içimizdeki kalbimizi bile! Ancak, nimetlerin elden alınması ya da başka musibetler, her zaman işlenen günahlar dolayısıyla değil, bazen işlenen günahlara kefarete olması için

(Buhâri, Merdâ, 3; Müslim, Birr, 46), sırf imtihan için (Bakara, 2/155-157) veya kulun manevi derecesini yükseltmek için de olabilir. [Bkz. Âl-i İmrân, 3/186; Enbiyâ, 21/35; Tirmizi, Zühd, 57; Cenâiz, 36). Musibet, takdiri ilahi ve sabır konusunda geniş bilgi için, <https://ahmetgelisgen.com/Makale-Detay.aspx?ID=153#20230328094015> linkinde yer alan yazımıza bakabilirsiniz.]

O yüzden, Rasulü Allah (s.a.v) Efendimiz, bu ve benzeri ayetlerden hareketle, “ يَا مُصْرَفَ الْقُلُوبِ / مُقَلِّبِ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ / *Ey kalpleri evirip çeviren (Allahım!), kalbimi dinin üzerine sabit tut!*” diye çokça dua etmiştir (Tirmizî, Kader, 7; İbn Mâce, Mukaddime, 139).⁹

Rasulü Allah (s.a.v.) Efendimiz’in aynı mahiyetteki diğer duası ise, “ يَا مُصْرَفَ الْقُلُوبِ / صَرَفَ قُلُوبِنَا عَلَى طَاعَتِكَ / *Ey kalpleri çeviren (Allahım!), Bizim kalplerimizi taâtına/kulluğuna çevir*” şeklindedir¹⁰ (Müslim, Kader, 17; No: 2658. Bkz. Ahmed, II/173).¹¹

O halde çare, Allah ve Rasulü’nün davet ettiği dine uyarak sağlam bir imana sahip olmak ve istikamet üzere yaşamaktır. Bunun için de önce iman ve teslimiyet, ondan sonra da Din-i Mübin-i İslam’ın koyduğu emir ve yasaklara göre yaşamak gerekir. Aksi halde, Allah (c.c.) ve Rasulü (a.s.)’nün davetine icabet edilmemiş olacağından -Allah muhafaza- “*hayat*” iksirinden de uzaklaşmış olunur.

Bizlerin de Rasülüllah (s.a.v) Efendimiz’den gelen yukarıdaki dua ile birlikte, Cenâb-ı Hakkın Kur’an-ı Kerim’de bizlere öğrettiği, رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ / “*Ey Rabbimiz! Bize ihsan ettiğin hidayetten sonra kalplerimizi haktan saptırma, bize kendi katından rahmet ihsan eyle! Şüphesiz ki, ancak sen bol ihsan sahibisin*” (Ali İmran, 3/8) duasına müdavim olmamız gerekir.

Mevlamız bizleri, Allah ve Rasulü’nün davetine en güzel şekilde icabet eden, kalbini ve sahibi olduğu diğer nimetleri onun gösterdiği şekilde kullanabilip imtihanı başaran ve ezelde Allah’a verdiği “imam ve itaat” sözünü tutarak Rabbi’ne kavuşan bahtiyar kullarından eylesin. Amin!

28.03.2023

Dr. Ahmet GELİŞGEN

www.ahmetgelisgen.com

⁹ İbn Mâce’de gelen rivayette, “ يَا مُصْرَفَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِنَا عَلَى دِينِكَ / *Ey kalpleri evirip çeviren (Allahım!), kalplerimizi dinin üzerine sabit tut!*” şeklinde, “kalb” kelimesi çoğul olarak (kulûb) gelmiştir (İbn Mâce, Mukaddime, 13).

¹⁰ Sözünü ettiğimiz bu dua metinlerinin, uzunca bir metne sahip hadis-i şeriflerin sonlarını teşkil ettiğini de belirtmiş olalım.

¹¹ Ahmed b. Hanbel’in Müsned’inde gelen hadis-i şerifte, Müslim’de gelen dua ifadesinin, “ يَا مُصْرَفَ الْقُلُوبِ ” şeklinde sadece baş tarafı verilmiştir (Ahmed, II/173).